

Sarjakuvakurssi

- halpaa ja helppohoitoista opetusta

Olen opettanut sarjakuvantekoa lapsille ja nuorille varmaankin jo kymmenettä vuotta. Kurssija on ollut Tampereella ja sen lähiympäristössä, toisinaan kauempanakin. Kurssien järjestäjät saavat toisiltaan tietoja opettajista ja he ovat näiden kuulo- ja näköpuheiden perusteella valmiit tuottamaan itselleen opettajan kaukaakin - vaikka paikalliset kyvyt olisivat yhtä hyviä tai parempia.

Vuodesta 1990 asti olen ollut sarjakuvakurssien vetäjänä Tampereen Lasten ja nuorten kuvataidekoulussa. Perin homman jotakin kiertokautta Pauli Heikkilältä, jolle lienee parasta tässä vaiheessa esittää asiasta myöhästynyt kiitos.

Suomessahan piirtäjät ovat yleisestikin hankkineet kipeästi kaipaamaansa lisätuloja sarjakuvavalmistuksen opettajina, mutta epävirallisissa keskusteluissa lukuunottamatta on yhteydenpito opettajien välillä ollut aivan olematonta. Seuraavat havainnot perustuvat siis pääasiassa omiin kokemuksiini. Oletettavasti muiden opettajien käyttämät opetusmenetelmät eroavat omistani. Taidetta - tai edes käden taitoja - opettaessa opetusotteet vaihtelevat yhtä paljon kuin opettajien omat piirrostyylit.

Ensinnäkin on muistettava, että sarjakuvakurssin järjestäminen on todella ratkaisevasti edullisempaa kuin muu taide-

opetus.

Sarjakuvanteossa ei tarvita kalliita erikoisvälineitä, ja melkein minkälainen pöytä, tuolit ja valaistuksen sisältävä tila tahansa soveltuu kurssin tarpeisiin. Opettajan palkkauksen lisäksi merkittävimmän menoerän muodostaa kurssilla piirrettyistä sarjakuvista kootun lehden monistaminen. Toisaalta valokopiointi on erittäin edullinen monistustekniikka, ja monilla kursseja järjestävillä tavoilla on itselläänkin käytössä aivan tarpeeksi tasokkaat valokopioilaitteet.

Sarjakuvan piirrostekniikka on helposti omaksuttavissa, ja välineiden edullisuuden vuoksi kurssilaiset voivat helposti jatkaa sarjakuvien tekemistä kotiloissa. Monimutkaisempiä ja teknisesti vaikeampia taiteen tekemäntöjen kurssiopetuksessa esiintyvää taitojen unohtamista kurssien välillä tai opetuksen loputtua ei sarjakuvan ollessa kyseessä esiinny häiritsevässä määrin.

Aloitteleva oppilas on samalla lähtävillä alan ammattilaisen kanssa saadessaan eteensä kynät ja paporia. Perusmuodossaan sarjakuva edustaa matalaa teknologiaa - ja hyvä niin.

Sarjakuvanteon perusidea (lyijykynäluonnos, sen päälle tehtävä tussaus ja lyijykynäviivojen poispyyhkiminen) voidaan selittää nopeasti. Kerran viikossa pidettävällä kurssilla siihen voi käyttää ensimmäisen kokoontumiskerran kokonaan, mutta lyhyemmällä kurssilla riittää 15 minuuttia. Tietysti oppilaat kaipaavat henkilökohtaista ohjausta piirtämisen kuluessa, mutta henkilökohtainen ohjaus voidaan aina subteuttaa siihen piirrostyylisiin, johon op-

pilas on pyrkimässä. Piirrosniksit ovat pitkälti sidoksissa piirrostyylisiin, joten niitä ei välttämättä kannata opettaa koulumaisesti kaikille kurssilaisille yhtä aikaa.

Piirroksia voi tehdä tietysti hyvin monenlaisilla välineillä, mutta sarjakuvan peruskurssilla kannattaa mielestäni keskittyä halpoihin ja helppokäyttöisiin välineisiin. Pehmeät lyijykynät, siistijälkiset pyyhkeet ja 30-senttiset läpinäkyvät viivottimet ovat sopivia perusvälineitä, joita saatetaan löytyä kurssin järjestäjän varastoista valmiiksi hankittuina. Tussaukseen sopivat parhaiten vesiliukoiset huopakynät: 0,6-kyniä paksuille viivoille ja 0,2 - 0,4-kyniä ohuimmille. Laajempien mustien pintojen piirtämiseen voi käyttää paksuja sprii- tai vesiliukoisia huopakyniä.

Viivojen elävyyden puolesta kamppailevat piirtäjät eivät varmaankaan siedä puhetta huopakynien käytöstä. Käytännön totuus kuitenkin on, että huopakynät ovat aloitteleville piirtäjille huomattavasti helpokäyttöisempiä kuin esimerkiksi tussiterät. Huopakynää voi pitää kädessään melkein missä asennossa tahansa, sillä voi vetää viivan suuntaan jos toiseenkin - ja huopakynän jälki kuivuu välittömästi. Nykyajan lapset eivät ole koulussa harjaantuneet edes mustekynän käyttöön (ja miksi olisivatkaan, eihän niitä käytä enää monikaan), joten tussiterän käytön opettelu tulisi heille jonkin-

laisena kulttuurishokkina. Minä itsekin piirrän nykyään lähestulkoon kaiken huopakynällä, joten miksi sitten turhauttaisin lapset niillä välineillä, joihin itse olen kylästynyt?

Paperiksi soveltuu aivan tavallinen A3-kokoinen piirustuslehtiopaperi. Se on tarpeeksi paksua, ja lyijykynäviivat lähtevät siitä tarpeeksi helposti. Kansion taustapahvia voi käyttää alustana, ja kansiossa keskeneräiset työt pysyvät siisteinä.

Tussausvirheiden peittämiseen soveltuu teknisesti helppokäyttöisin vaihtoehto - eli valkoinen tarra. Valkoista osoittelapputarraa löytyy toimistosta kuin toimistosta. Jos sitä ei jostakin syystä ole saatavilla, käyvät tarkoitukseen useimmat etiketitarratkin.

Joillakin sarjakuvaopettajilla on ilmeisesti tapana antaa oppilailleen valmiit aiheet tai aihepiirit, joista sarjakuvia täytyy tehdä. Minä en ole koskaan menettänyt niin. Oikeastaan koko ajatus opettajan antamasta aiheesta saa minut vaivautumaan. Koulussa lapset joutuvat jo muutenkin toteuttamaan pitkän rivin opettajan määräämiä tehtäviä. Miksi ihmeessä vapaa-aikana pidettävällä sarjakuvakurssilla pitäisi noudattaa samaa systeemiä? Minä annan oppilaiden kertoa aivan sellaisia tarinoita, joita he itse haluavat. Jos oppilas ei millään saa tarinaa aikaiseksi, voin kirjoittaa hänelle käsikirjoituksen. Tällaista tilannetta ei kuitenkaan tule vastaan usein. Suurin osa oppilaista innostuu mahdollisuudesta kertoa omia omia tarinoita.

Tavallisesti esittelen kullakin kurssin kokoontumiskerralla jonkin sarjakuvakeronnan perustekniikan (puhekuplien käyttö, vauhdin kuvaaminen, ruutujako, äänitehosteet, jnc.) piirrostekniikoille kopioitujen esimerkkisarjakuvien avulla. Lisäksi kannan kurssille lehtiä ja albumeja, jotka katson jollakin tavoin hyviksi esimerkeiksi. Kurssija pidetään yleensä iltaisin, joten oppilailla ei voi odottaa täydellistä virkeyttä. Jos piirtäminen ei jaksaa kiinnostaa koko aikaa, oppilas voi tutustua paikalle tuotuihin sarjakuviin. Kurssin alussa tuon paikalle aikaisempien kurssien lehtiä, joista oppilaat löytävät esimerkkejä ikätovereidensa suoritustasosta. Loppukurssin esimerkkisarjakuviksi sopivat esimerkiksi Suomessa saatavilla olevat klassikot.

Lisäksi olen havainnut, että opettajan olisi hyvä itsekin piirtää kurssilla jotakin. Jos oppilaita on kurssilla alle kaksikymmentä, jää opettajalle aina hiukan ylimääräistä aikaa. Sarjakuvan piirtäminen ei käy hetkessä, joten opettaja ei voita mitään kiertelemällä jatkuvasti oppilaidensa työpyörien ympärillä. Jos opettaja piirtää itsekin, hän saa mainion tekosyyntä jättää oppilaille riittävästi rauhaa ja vapautta. Koko sarjakuvan piirtäminen on parempaa esi-

merkin antamista kuin erillisten piirrosniksien opettaminen. Vaikutus on myös psykologinen. Oppilaita voi auttaa keskittymään sarjakuvanteon työvaiheisiin näyttämällä, että niistä voi yleensä selviytyä. En vaadi oppilaita tekemään etukäteen käsikirjoituksia, koska ne saattavat kuormittaa heidän kärsivällisyyttään liikaa, mutta kurssin aikana muutamat oppilaat ottavat oppia omaan käyttöön tekemistään käsikirjoitusluonnoksista. Apua on myös siitä, että oppilaat näkevät opettajansa piirtävän aivan yhtä tyhmiä ja väkivaltaisia sarjakuvia kuin he itse tekevät. Tämä nyt tietysti pätee vain minuun itseeni. Suurin osa Tah-tivaeltajassa ilmestyvästä Teräsilijasta on piirretty sarjakuvakurssilla...

Kun kurssi on loppullaan, oppilaat saavat itse keksiä nimen sarjakuvalehdelleen. Nimehdotuksia tulee tavallisesti todella runsaasti, ja kurssilaiset äänestävät niistä mieleisensä. Tavallisin systeemi kansikuvan teossa on ollut se, että minä aloitan piirtämällä lagon ja kuvitusta paperin johonkin kulmaan, ja oppilaat jatkavat kuvaa kukin omalla tavallaan. Lehden taitossa kuuntelen jokaisen oppilaan omaa mielipidettä. Samalla oppilaat joutuvat itse arvioimaan omia suorituksiaan kokonaisuutena.

Koska sarjakuva on ominaisluonteeltaan painotuotteena levitettävää kerrontaa, kurssin lehden aikaansaanti on tärkeää. Sarjakuva on tavallaan olemassa vain osittain, jos sitä ei ole julkaistu. Nykyaikaiset valokopioitimet tekevät terävää jälkeä, ja niillä onnistuu helposti myös pienennys A3-originaalikoosta kurssin lehdessä yleensä käytettävään A4-kokoon. Kurssin lehdessä oppilaat näkevät, kuinka heidän sarjakuvansa ovat käytännössä kestäneet pienennystä ja kuinka heidän käyttämänsä ruutujako todella toimii lehtimuodossa.

Taidekoulujen lisäksi sarjakuvakurssija ovat eri puolilla Suomea järjestäneet kulttuuri- ja nuoristo- ja opistolaitokset.

järjestöt. Järjestäjien innostus on tavallisesti ollut tulosta sattumasta. Järjestäjä on joskuskin yhteydessä törmännyt toisen järjestäjän kurssiin ja ihastunut ajatukseen. Jos vanhemmat haluavat lapsensa sarjakuvakurssille, suositeltavin menettelytapa on yhteydenotto esimerkiksi paikalliseen nuorisotoimistoon. Heille voi kertoa, että opettajien perään voi kysellä sarjakuvaseuroista. Jos kurssi päätetään järjestää, siitä on syytä ilmoittaa hyvissä ajoin ja riittävän laaju-alaisesti (varsinkin paikallisradiot ovat osoittautuneet tehokkaiksi välineiksi). Ihmiset eivät seuraa ympäristönsä tapahtumia kovinkaan tarkasti, joten riittävän osanottajamäärän varmistamiseksi tarvitaan ilmoittelua mahdollisimman monilla tiedonvälityskanavilla.

Lyhimmillään sarjakuvakurssi voi kestää kaksi päivää. Koska itse piirrosprosessi on monivaiheinen (luonnostelu, puhtaaksi piirtäminen ja viimeistely), useimmat aloittelevat piirtäjät saavat päivässä aikaan ehkä enintään yhden sivun. Pitkäaikaisemmat kurssit antavat mahdollisuuksia useampi-sivuisten sarjakuvien tekemiseen. Pisimmillään kurssilla tehdyt sarjakuvat saattavat nousta yli kymmensivuisiksi, mutta todennäköisesti suurin osa kurssilla tuotetuista sarjakuvista on yksi- tai kaksisivuisia. Oletettavasti oppilaat totuttuvat koulussa siihen, että tehtävät yritetään toteuttaa mahdollisimman nopeasti. Tätä suuntautumista on sarjakuvakurssilla hankalaa äkkiseltään muuttaa.

Sarjakuvakurssien järjestäminen on helppoa ja halpaa. Oppilaille ne tarjoavat tiivistettyä tietoa, josta on iloa paitsi sarjakuvia piirrettäessä myös niitä lueltaessa. Kerrontatekniikoiden analysointi auttaa ymmärtämään erilaisia kerrontaperinteitä niiden omista lähtökohdista käsin. On terveellistä huomata, että samoja asioita voi tarkastella useista näkökulmista - eikä mikään kerronnan idea ole ainoa oikea vaihtoehto.

P.A. Manninen

SE ON LOPPU NY!